

Előfizetési táj.

Vidéken pótán vagy helyben házhoz hordva

Egész évre	16 frt.
Félévre	8 „
Negyedre	4 „
Egy há helyben	1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

Megjelenik mindennap, az ünnepekét követő napok kivételével.

Szerkesztői szállítás:

Főttér 4-ik szám havá a lap szellemi részét illető közlemények czimzandók.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPILAP.

AZ ÉRTÉKESEBBI CIKKEK DÍJAZTATNAK.

Kéziratok nem adnak vissza.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések küldendők.

Hirdetési díjak

Hatszor használt garmond sor vagy annak tere 6 kr. Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakoribb hirdetéseknek külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket fölvesznek:

Bécsben: Oppel Alajos Stadt Stubenbastei Nr. 2. (Eckhaus den Wollzeile 36.) Haasensteint et Vogler (Wallischgasse 10.) Rud. Mosse Publicistische Bureau Budapestben. Haasensteint et Vogler hirdetés köz. irodája. Weiss Mór hirdetések felvételi irod. Bécsben Wollzeile 18. és Budapest szerritater 5. sz.

Nyitási cikkeik

garmond sora után 25 kr. fizetendő.

ÉLŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„KELET”

politikai és közgazdasági napilap hatodik évfolyama negyedik évfolyamára és a „SPORT” című szaklap első évi folyamára.

A „KELET” és a „SPORT” előfizetési ára együtt:

Egész évre 16 frt. Félévre 8 frt. Negyed-évre 4 frt. Egy hónapra 1 frt 50 kr. Egyes szám ára 7 krajczár.

A „SPORT” előfizetési ára külön:

Egész évre 4 frt. Félévre 2 frt. Évfolyamára 1 frt. Egyes szám ára 10 kr.

A megrendelések legelőszörűben postai utalvánnyal a „Kelet”-re Stein János könyvkereskedésére, a „Sport”-ra Békésy Károlyhoz (Főttér 4. sz.) küldendők.

Nyolc egyszerre beküldött előfizetés után tisztelt példánnyal szolgálunk.

conferentia.

Ha ténylegesen valamely holdbéli állam követőt küldene le erre a sárgolyóra s eza a sárgolyón épen a legműveltebb vígrészbe Európába az itteni világhírű államoktól lecsézt venni az örök igazság eszméjéről, e követés kétségbe esnék bámlatában, hogy itt ezen évezredek nagyra termelt művelt államok egyenként csak egymagukkal szemben ismerik az igazságot, de egymás között és egymással szemben a sok forgatás miatt egy kopott rós bundára lett az egész örök igazság, melyet a hatalmak egymáshátán perolnak, nem kimélve azt sem, a ki elég balgavolt, hogy a hátára vette.

E holdbéli deputatio bizonyosan egyenesen Konstantinápolyba tartana, hogy az ott épen összegyűlekezett európai bölcsektől e nemzetközi iskolában nyerjen oktatást. Nő itt aztán hamar meg is ismerhetné az igazságnak nemzetközileg értelmezett fogalmát épen olyan alakban, a mint azt ennébb vázolók.

A törökök nem épen valami tisztességesen bírtak némely alattvalóikkal, sok pénzt vették tőlük, de kevés igazságot adtak nekikérte. Ezt tudva egyik jól ki-

hízt önkényes hatalom, felbujtogatta az elnyomottakat, mire ezek emberi jogaik védelmére fegyvert ragadtak. Bámi rugók játszottak itt közre, de ez még igazság.

Ezt látva azonban két pöffeszkedő, de koldus állam, melyek mérsékelt adóért nyugodt, másoknálban önmagukra meg nem védhető állami és polgári szabadságot élveztek, s a melyeket még álmukban sem bántott meg senki — szintén verekedő kedvet kapnak s minden igaz ok nélkül megtámadják protectorukat. Ez világos, hogy nem igazság.

Összebukik erre három hatalom, s a negyedik rovására előre elhatározzák, bármiként is végződjen a báborn, az államok jelenlegi területi statusquóját fentartják. Már ez sem igazság.

A jogaiban megsértett protector törökösen megveri az egyiket s részben a másikat is. Ez már igazság.

Összegyűlnek erre Európa bölcsei mindnyájan azon meggyőződéssel, hogy a megtámadott állam öpségére egész világ-részünknek nagy szüksége van, de dacára ennek s az előre elhatározott statusquonak, azon vazullusnak, a kit senki sem bántott és mégis verekedett, óriási mérvben megnevelik birtokát és megjutalmazták, azt pedig ki szintén jogtalanul verekedett s a kit jogosan el is vertek, mind gyáva-ságáért, mind jogtiprásáért szintén megjutalmazták. De ez már mégis nagy igazságtalanság.

Ime így értelmezik az igaz fogalmát a világ legműveltebb népei, ezt megvethné bármiféle deputatio a többi világ lakosainak.

A kérdés azonban most már az, hogy mit csinálunk mi az ilyen ítéletekkel idehaza?

Az bizonyos, hogy még Kossuth szerint is „nostra res agitur” azaz osztrák-magyar, de különösen magyar érdek forog a koczán. Ha így nevei a conferentia a fellázadt tartományok hatalmát és ez által Muszkaország befolyását, csak alattunk fűrésze a fát, melyet mi közönyösen a fa tetején nem nézhetünk. Igaz, hogy még mindaz, mi történt, csak arra ad okot, hogy résen legyünk s esztelenség volna tőlünk egymagunkban harci zajt ütnünk, ha Európa taliter-qualiter módját találta a békének. Ehez azonban első sorban még Törökországnak van beleszólása.

Kíváncsisággal várjuk, mit fog mon-

dani e megalázott beteg az európai kony-hából kikerült főzethoz.

J.

— A magyar minisztertanácsnak a bankügyben hozott legutóbbi határozatait a „Tagespresse” jól értesülni szokott budapesti levelezője következőleg ismerteti: Dualistikus-bank, vagy külön önálló magyar nemzeti bank. Ha egyik cél sem érteük el, a demissio benyújtása. A magyar miniszterek határozottságát — így folytatja tovább — támogatja azon tény, hogy külföldi tőkepiézések részéről ajánlat fekszik a magyar kormány előtt, melyben kijelentik, hogy készek a dualistikus bankot a két kormány által kidolgozott szabályzat szerint felállítani. Ez hiteles értesítés.

— A jogügyi bizottság december tizenötödiki ülésében folytatta a büntető-codex tárgyalását, elintézte a 215—219 §§-okat. A 215. §-nál hosszabb vita folyt a fölött, vajjon büntetlen maradjon az, ki hamis tanuzását feljeleniti, még mielőtt ellene feljelenítés történt, a bünyádi eljárás megindított s mielőtt hamis tanuzásból vagy nyilatkozatából másra hátrány hármlott volna. A bizottság megengedő e korlátok közt, s ögydöntő határozatig a hamis tanuzás s polgári ügyben a hamis eskü visszavonását, kimondván, hogy a való tanuzás vagy eskü hamis visszavonása hamis tanuzás, illetőleg hamis eskü gyanánt lesz büntetendő.

A 216. §-nál hamis vád büntetésével sújtandónak mondatott ki az is, ki más való bizonyítékainak meghamisítás, megsemmisítése vagy visszatartása által a vizsgálat megindítását eszközöli. — A 217. §, mely annak büntetéséről intézkedik, ki a vád valótlanságát nem tudja, más a hatóság előtt valamely büntetendő eszelekvénnyel vagy fegyelmi eljárás tárgyát képező köteleességigazsággal vádol, a bizottság által töröltetett. Egy külön §. felvételével vétségért büntetendők határozatott, ki hamis vádat emel, a hatóság előtt, ha az nem vezetett is vizsgálathoz.

A keleti kérdés.

A helyzet.

Konstantinápolyból a „Pol. C.” egy levelet közöl, melyben a helyzet van feltüntetve. Az érintkezés és tanácskozás a követek között szakadatlan és bizonyoságot tesz a lakozdandó nehézségek nagyságáról. Eddig még csak Oroszország követelését ismerik, melyekből az nem csinált titkot.

nemű rokona, egész családi köre egy öreg szolgából s egy vén kutyából állt. E két há társa közül az előbbi rendre-rendre a hiányó atya és anya helyét foglalta el, önkényűleg nála; szörharisnyákat kötött gazdája számára, gondoskodott telen át, hogy felhuzza és viselje is azokat, s ha ennyi elővigyázat dacára Valér megtalált hűlni a vadászaton, ismét Basil volt az, ki kényyszeríté a makacsodót ágyban maradni, Basil, ki gyógy-füvekből theát főzött ilyenkor számára.

Az öreg szolgának minden más tehetségét felülmulta, az erkölcsi predikációk tartása s ura elég gyakran is szolgálatot alkalmat ennek gyakorlítására. Ha Valér jelentékeny ösz-szeget vesztett a kártyán, vagy újabb adóssá-gokat csinált, valamely párbajba keveredett, vagy szerelmi kalandon törte fejét, Basilio soha el nem mulasztotta ily alkalmakkor megjeleni lefekvés idején ura szobájában s megállya ágya lábánál, oly fájdalmas panaszkodásban és szemrehányásokban tört ki, melyek bizony-nyal felülmulták volna Jeremiás, Izsák és valamennyi apró próféta siralmait együtt véve.

Basilio már két ízben kérdezte gazdájától a nélkül, hogy feleletet nyert volna:

— Nő há mit csinálnak az oroszok?

Épen újból akarta ismételni kérdését, midőn egyszerre különös modern, félénk és egyszersmind követelő kopogtatás hangzott ki-vülről.

— Szabad! — szólt a háziur.

Az ajtó kinyílt épen csak annyira, hogy beférhessen rajta egy hosszú, sovány zsidó, ki hajlongások között jelelt meg, Csikos nadrága hosszuszaru csizmákba volt begyűrve, kerek sapkája, mely fájának jellemző sajátságát képezi s melyet „jarmourka”-nak neveznek, egé-

A mi monarchiánkat illeti, Zichy gróf és Calice nincsenek határozott instructiókhoz kötve. Anglia és Oroszország ép úgy engagirozva vannak, mint a hogy egymásnak sok szemrehányást tehetnek.

A törökök hallgatagon várják, hogy Európa mondja ki ítéletét. De maguktartását sem hibájuk beismerésének, sem resignációnak venni nem szabad. A török kormány most is határozottan ellenzi a nagybörművű concessiókat s más a portáról még az angol kormány sem lesz képes kicsikarni, mint a mit a porta különben is hajlandó volna megadni — pedig Angliát Törökország egyetűti barátjának tartják. A török kormány tagjai azt hozzák fel, hogy ép azon concessiók okoztak annyi bajt és felbomlást a török birodalomban, melyeket az európai hatalmak eddig kiciskartak a portától. Ezért ellenzik utolsó lehetőség a nagyvezér, Redif pasa hadügyér és Achmed Kaisseri pasa, a tengerészeti minis-ter Mithad alkotmánytervét úgy, a mint azt ő kidolgozta.

Salisbury az egész keleti angol diplomata vezérkart maga körül csoportosította Konstantinápolyban, hogy tapasztalásaikkal és tanácsaikkal szolgálatot tegyenek az ügynek. Így Belgrádból White, Rustukból Reade, Szalonikából Blunt, Szerajevből Holmes consulok hívtak tanácskozára. — A törökök fölötté örülnek e consuloknak, mert valamennyien törökbarátok.

A conferentia.

A „tatus quo,” melyet a hatalmak a szerb-török háború előtt, alatt és utánmintegy program gyanánt felállítottak, most a diplomatai tárgyalások alatt, az előtervezet első napján igen furcsa átváltozás ment keresztül. A diplomaták megállapodása szerint Montenegró kap vagy tizenkét „kerületet” török területből s a csufosan megvert Szerbia ismét kapja Kis-Zvornikot. De hamar megfeledeztek a diplomata urak a statusquo fentartásáról. No de nem ingyen a jutalom. Montenegró fejedelem szépen megfogja köszönni a szultánnak, hogy Montenegró „birodalmát” kiszéleséni engedte. Elvi szempontból sokat lehetne ez ellen felhozni, mint a mi ellenkezik a török terület kimondott és biztosított integritásával, de ha ily áron nagyobb veszélynek utját lehet vágni; ha meg lehet egy európai háborút akadályozni, akkor még valahogy elviselhető lesz. Arról a tudósítások mit sem szólnak, hogy a porta beleegyezett volna ily „kikerekítés”-be. Ha beleegyezett, volenti non fit injuria.

A török összeesküvés.

A legújabbban jelentett orosz esze-küvés-ről a „Pol. Corr.”-nak Konstantinápolyból

szen elfedte törpe homlokát, melyet két vastag fűrt körített; hosszú fekete szőr-katánja anynyira betakarta egész alakját, hogy nem látszott egyéb, görbe orra és sárga arcánál s nyugtalanul pislogó apró fekete szeméinél.

A jövevény megállt a küszöb előtt, s egy hosszút sóhajtott, mely még el sem hangzott jól, midőn az ajtó újból csikorgott, hogy egy második zsidónak nyisson utat; ez, kinek orra olyan volt, mint egy nagy kék pityóka, egy harmadik s tőle merőben különböz külsője izraelita által lett előbbre tolatva, alig huszonnégy éves ifjú által, kaczerul felsültött hajjal, ékesen fölötözve nyesttel szegélyezett fekete selyem felöltőjét könnyedén övedzte egy piros sál, dús körszakállá volt, szép szabályos arca s hosszukás mandulavágású szemei, mi oly ábrándosan átható, csaknem nőies kifejezést ad a keleti jellegű arcoknak. Az újon jöttek is, mint az előbbi, sohajtvá álltak meg az ajtó előtt, mely azonnal megnyílt ismét és most tágasra, de mégis igen szűk nyílást hagyva arra, hogy könnyen bejuthasson rajta egy gömbölyded termetű, alma-kerekűségű egyén, domboru hasán megfeszült katánban, nyakára leomló ritka veres fűrtökkel, a megosattanság felpluffadt szemhéjait és arccal. Ez utolszor belépett zsidó végre betette maga után az ajtót s a többiek mellé állt ő is és mind a négyen, a nélkül, hogy egy szót is kiejtenének, elkezdtek ismét sóhajtozni.

Kochanski ur hagyta őket darab ideig kedvükre tenni, akkor letette hirlapját maga elé az asztalra, meggyújtotta kialudt pipáját s egy leirhatlan jelentőségű tekintettel vetve a csoportozatra, kérdé:

— Mit akartok itt?

decz. 8-ról jöveket írják: Midhat pasa referm-tervei a török világban nagy mozgalmat keltettek. Felébredt a török fanatismus s a leg-hőbortosabb módon jelentkezik. A kormány a többiek közt összeesküvésnek jött nyomára, mely Murad exultant a Oseragan-palotából meg akarta szöktetni, nevében manifestumot tkart kibocsátani, melyben trónletételének törvénytelensége, a bitorlónak nyilvánított Abdul Hamid szultán tetteinek semmis volta lett volna kimutatva, s a hívek figyelemzet-tettek volna, hogy ne fogadják el a reformokat s V. Muradot tekintés a törvényes uralkodónak és a kalifának. Ez okmány jelenleg a kormány birtokában van. Az összeesküvésbe Murad háztartásából több asszony s Murad anyja is be volt avatva. De a szerencsétlen exszultánnak sejtelmé sem volt a dolgról. Az összeesküvés asszonyi ruhába öltözve akadálytalanul bejutottak a Oseragan palotába s ott néhány asszonnyal értekeztek. Murad egyik favoritja, a ki az összeesküvés egyikével gyöngéd viszonyban áll, mi miatt az eunuchal összeveszett, elárulta a dolgot, mert az egész terhet közölte egyik barátjával, a ki Abdul Hamid odaliskja. Azonnal közbe lépett a rendőrség, s az összeesküvésűket egy újabb tanácskozással alkalmával mind elfogta. A foglyok nem számosak; van köztük egy Stavmor nevű görög, a ki az angol követségi dragománnak titkára. Azt mondják, hogy két pasa, több ulema s egy európai, a ki „egyk idegen nagykövetséggel igen benső viszonyban áll, is compromittálva van a dologban. Az összeesküvésbe bonyolodott asszonyokat csak megdorgálták, de egyébként nem bántották. Murad anyja sirva jött Abdul Hamidhoz s elmondotta neki, hogy rászédtek őt, s azt akarták vele elhitetni, hogy a török a hazánál és a vallásnak nagy szolgálatokat fog tenni.

A Midhat elleni merénylet. A Midhat pasa elleni merényletről csak az hallatszik, hogy a ragusai török consul táviratilag tudatta a kormányt, hogy két egyén érkezik legközelebb Konstantinápolyba, kik a szláv bizottságtól azon megbízást kapták, hogy Midhat pasát megöljék. A két jelzett egyént megérkezésük után azonnal megtalálták, egyik Perában, a másik Kadikusban elfogatták. Az utóbbi olyan ellenállást fejtett ki, hogy egy egész osztály csend-őrséggel kellett a rendőrmisztériumba szállítani, a hol kimerítő vallomást tett. Fel-tűnést keltett — írják a „Pol. Corr.”-nak, hogy az orosz nagykövetség az illetőket azon ürügy-alatt reclamálta, mert orosz utlevéllel voltak ellátva.

— Önnek szerencsés jó regelt kívánni, — szólt a kiaszott pófájú, kíta „K r a k k o i”-nak hivat, — s abbéli óhajunkat kifejezni, hogy az isten ovja minden résztől nagyságo-dat, folytatá a második zsidó.

— Egészségi állapotáról is jöttünk tudakozódni, tette hozzá az ifjú piperkőcz.

— Mire való ez a sok haszontalan szó beszéd gazemberek? vágott szavába Basilio, egyszerűen pénzre van szükségtök.

— Ugyan kinek ne volna arra szüksége, suttogá a fűrtözött haju ifjú, végig simitva kezével selyem felöltőjét.

— Basilio urnak alkalmasint álmatlan-éje volt, zengő Sonnenlangza s testes uzsorás.

— Végre is mi járatban vagytok, mit akartok? ismétlé kérdését Valér.

— Hogy mit akarunk? Hogyan me-rezselhetnénk mi valamit akarai. Nem mi csu-pán legalázatosabban kérünk . . .

— Mit kértek? nekem nincs pénzem.

A zsidók még mélyebben kezdtek el só-hajtozni.

— Ha nem adhatja meg nagyságod a tőkét . . .

— A tőkét? . . . S Valér elkezdett hangosan nevetni. — Hogy é n rendelkezem bármienemű pénzűtökével, én? . . . Ugyan kinek néztek engem?

— Mi a nagyságos urat becsületes em-bernek nezzük, erősíté a pityóka-orru, oly igaz ez, minthogy Sma ragd A b r a h á m a nevem.

— Ezt reménylen is, válaszolt Valér.

(Folyt. köv.)

A „KELET” TÁRCZÁJA.

Egyregényes házasság.

Rajz,

Sacher Masoch-tól.

I.

Valód lengyel háztartás jellegével bírt a Baratin urilak és környezete, a gazdasági udvar miladozó épületeivel azon berok-kadt, forgóólól megrongált tetőzeteivel, ki-csiny egyetn emelettel bíró kastélyával, mely-nek összetödezett ablakablái beraggatva kü-lönböző szín papídarabokkal, a szél dudolá-sának szabá menetet engedtek s minden ujjab szíróhammi siralmas és bizarr hangokban törték ki, piszkos, bűzhódó udvarával, nagy sárpocsolyái közepén, melyből a feredező ré-cék, inkább feketére festve, mint tisztára mo-sakodva jötek ki, rossz rendben tartott istá-lóival, pókálóval kárpítozott szobáival, por-lepett bútorata, színehagyott falfestményei-vel és az elanyagolt kerttel, hol satnya füvel benőtt sétatok utain nyugalommal máskéál-hattak a lóna csigák az össze-vissza ültetett georginák, szterek vadon tenyésző orchiszok, s mindenmü búrjánok között.

A gambugban verebek tanyásztak s az egerek nekik átengedett üres szobákban kodvókra szadgáltak s üzhették bohó játékaikat.

Hane azért a háztulajnos Kocha n a s k i V á r l á b á i n s á r g a m a r o q u i n c s i z m á k k a l , z ö l d b á r s o z z b u b b y n a n t a r k a k o c k á s h á z s a p - k á v a l f e j é n ; f e h é r f o g a i k ö z ö t t á t t ö r t f e d e j ü ,

Táviratok.

Konstantinápoly, decz. 13. Angol részről a fegyverszünetnek jövő évi február havának végeig leendő meghosszabítása minden körülmények közt indítványoztatni fog.

Galacz, decz. 13. Törökország biztos bir szerint, Bukarestben kijelentette, hogy azon szerződések alapján, melyek a dunai fejedelemségek védelmét neki köteleességévé teszik, azon esetre, ha Romániába idegen hatalom bevonulna, Kalafát városát, mint a dunai vonal fontos stratégiai pontját meg fogja szállani.

Bukarest, decz. 12. Több török kém, ki mint házáló a katonai laktanyákba behatolni törekedett, elfogatott.

Konstantinápoly, december 12. Itteni diplomatai körökben ma dél óta azon hir kering, hogy Ignatiev tábornoknak a conferentia összeülése, vagy legalább az occupatiónak a conferentia való tárgyalása előtt pár nappal, a szultánnal egy második magán kihallgatása leendő, hogy uralkodójának Bulgária követelt occupatióról való nézetét még egyszer a szultán elé terjeszse.

Belgrád, december 13. Egész határozottsággal állítatik, hogy Csernaje Szerbiába vissza fogna térni. A szabadságot legényesség behivatása a hó 22-ére van meghatározva. A hivatalnokok és katonatisztek havi illetéke ma először fizetett az új szerb bankjegyekkel.

Az itt állomásozó lovassági osztályok parancsot kaptak Kladovoba menni.

Mint Konstantinápolyból jelentik Oroszország és Anglia közt egyezkedési tárgyalások vannak folyamatban.

Krakó, december 13. Itt azt jelentik, hogy az orosz kormány elrendelte volna, hogy azon földesurak, kik a kölcsönben kész pénz által részt nem vehetnek, egy bizonyos mennyiséget terményekben adni kötelesek lesznek.

A keleti vasut megvétele.

Budapest, decz. 13.

A képviselőház mai ülésén a keleti vasut megvételeéről szóló törvényjavaslat és az erre vonatkozó szerződés részletesen tárgyalatott. A szerződés címe, valamint az 1. és 2-ik §§-ok változatlanul elfogadtattak. A 3. §-nál, mely szerint az állam a keleti vasut függő tartozásait elvállalja. Lichtenstein József kíváncsnak tartotta volna, hogy a kormány a szerződéshez csatolta volna a társulat vagyonmérlegét. Péchy Tamás közmunka és közlekedési miniszter jelenté, hogy a társulat vagyonmérlege is az irodában van letéve a többi irományok között. A szerződés megkötése óta több per, mely a keleti vasut ellen indítottak, annak javára döntetett el, s így a leszámolásban megállapított teher már is tetemesen alább szállt. A ház a 3-ik szakaszát változatlanul elfogadta. A 8-ik szakaszánál Lichtenstein József azon meggyőződését fejezte ki, hogy a vasut megvétele esetében külön igazgatóság nem lesz szükséges, a mennyiben ez külön ügyosztálya lehet a magyar államvasutaknak. Kérde, nem állnak-e a reductio útjában a vasut személyzetével kötött és fennálló szerződések. Péchy Tamás közlekedési miniszter kijelenté, hogy a most alkalmazott személyzet szerzett jogait a kormánynak tisztelnie kell tartania. Nagy teher az által a kormánynak nem fog hárulni, mert tudtára csak egy éven van, kinek elbocsátása esetére szerződés van. A nyugdíjra nézve pedig a társulatnak külön alapja van. A vasut kezelésének jövő szervezését a ház fogja megállapítani. Meczer Gyula pártolja Lichtenstein előterjesztését. A másik Sándor kérdésére Péchy miniszter kijelenté, hogy a nyugdíj alapját az illető társulat kezeli. Hegedűs Sándor kérdést intéz a kormányhoz, mi által hisz, mint jelentésében mondja, a vasut kezelésénél 140.000 forintból, 100.000 frtot megtakarítani. Zsedényi Ede felszólalására a közlekedési miniszter ismételve kijelenté, hogy a megtakarítás a reductio s a kezelés egyszerűsítése által éretik el. A ház ezután változatlanul elfogadta a szerződés többi szakaszait, s az arra vonatkozó törvényjavaslatot, kihagyván abból a pénzügyminiszter indítványára a budget megszavazása folytán feleslegessé vált pontot.

Hegedűs Sándor beszéde

a keleti vasut megvétele tárgyában.

T. ház! Én a keleti vasut megvételeéről szóló törvényjavaslatot elfogadom a részletes tárgyalás alapjául, mert szükségesnek tartom, hogy a keleti vasut ügyei tisztázassanak, mert szükségesnek tartom, hogy egy olyvonal, melyből nemzetközi vonalat lehet csinálni, az állam kezébe jusson és így nemzetgazdasági és pénzügyi tekintetben is előnyöknek tekintem azt az államra nézve, mivel ezen uton vélem elérhetőnek azt, hogy az állam egy érdekeinek megfelelő, szerencsésebb tariffapolitikát kövessen. De midőn a törvényjavaslatot elfogadom, azzal a keleti vasut ügyét elintéztetnek nem tekintem. Két része van ezen ügynek. Az egyik tisztán azon törvényjavaslat, melyet a kormány

beterjesztett és amely megvételeéről szól. Ez ellen nincs kifogásom; de van egy másik észre is, a mely a jelentésben foglaltatik, a mely a multa vonatkozik. Erre nézve én a képviselőháznak határozott nyilatkozatát tartom szükségesnek. (Halljuk!)

A képviselőházat némileg moraliter látom erre kötelezettnek, mert midőn a vasutnak ügyei bonyolódni kezdettek, 1873. febr. 12-én a pénzügyi és vasuti bizottságot ezen ügyek megvizsgálásával bízta meg. E két bizottság 1875-ben egy terjedelmes jelentést terjesztette ház elé, a melyben a vasut egész története előadva, abban minden gyanu, minden hiba, minden visszaélés csoportosítva, boncolva és a képviselőház elé terjesztve van. A képviselőház ezen jelentés alapján utasította a kormányt egyfelől a hatáskörébe eső intézkedések megtételére, másfelől a hatáskörébe nem esőre nézve javaslatok megtételére.

Hogy e bizottsági jelentésben a ház mintegy kötelezve van a nyilatkozatra, minthogy oly praemissák vannak abban előrebocsátva, a melyekből következtetni kell consequentiákat vonni, az előttem kétségtelennek látszik.

Részletekbe bocsátkozni nem akarok, mert a ház eléggé ismeri a vasut történetét, azonban véleményem indoklására kénytelen vagyok egy pár tételt fölemlíteni, azért, hogy legyen bizonyítva, miszerint itt a képv. ház illetékes bizottságai annyi gyanúkat halmoztak össze, annyi kétséget és hibát fedeztek föl e vasut történetében, hogy mintegy moraliter kötelezve látom a házat, hogy ne egyszerű tudomásvétellel, hanem határozathozattal döntse el ezen ügyet. A vasuti és pénzügyi bizottság már magát az alapítást és az alakítást egészen hibásnak tekinti, kijelentvén, hogy az annyira szükséges orvosság a keleti vasut alapítása alkalmával teljes mérvben nem volt meg, kijelenti, hogy nem tartja elég solidáknak a Waring testvéreket és szükségesnek tartotta, hogy azok is belevonassanak a solidaritásba, a kik őket ajánlották, kijelenti, hogy az engedélyokmány és az alapszabály között határozott ellentét van: kijelenti, hogy a párisi szerződés által egyfelől az üzleti költségek felosztásával, másfelől a finanszírozásban a vállalat megkárosították; kijelenti, hogy a kormány mulasztást követett el, a mennyiben a párisi szerződés a vasuti és építészeti bizottság véleményezése után hosszasan hevert először a közlekedési miniszteriumnál, azután a pénzügyminiszteriumnál és végre egész váratlanul a kormány illető szakközege véleményét cserélték és kijelentették, hogy ezen ügy csakis a vállalatnak magánügye és azért a kormánynak nem tartozik. Már pedig a vállalatnak éppen ezen ugynevezett magánügye volt az, hogy a részvényesekből és a kötvényesekből a vasut építési költsége ki ne nem került. Ennek következtése volt az, hogy a finanszírozással mint mondják — én illetékesek tekintetben egyáltalában nem vagyok — 8-9 millióig károsítottak meg a részvényesek ezen szerződésből folyólag, a minek következménye az volt, hogy a vállalat a tervezett pénzüsszegegen felül újabb kölcsönhöz volt kénytelen folyamodni, s minthogy ezt az állam garantája mellett érte el, ezen garantiaiból keletkezett a másodprioritások kibocsátása és ezek kibocsátásából a részvényesek állítólagos megkárosítása és e károsodásból a mostani szerződés, mely szükséges arra, hogy a részvényesek követeléseikkel elhaglassanak s hitelünket külföldön ne rontsák.

Még csak egykét tételt említek, fel t. ház! A vasuti és pénzügyi bizottság kijelenté, hogy egyáltalában nem oshatja azon nézetet, melyet különben, úgy látszik oszt a királyi főügyész, hogy a finanszírozás általában az alapítás a részvényesekre, mint ilyenekre nem tartozik. Határozottan azt mondja, hogy tartozik annyiban, a mennyiben a pálya nem volt kiegészítve. Más pályák hason esetei itt csak azért sem hozhatók fel, mert mint pl. a kassa-oderbergi és az északkéleti vasutak kiépített vasutak voltak. Hogy ha itt is az equivalenst a részvényesek megkapták volna, a kiépített pályában igen természetesen a finanszírozással nem sokat kellene, hogy törődjenek, de minthogy a pálya nem volt kiépítve, kénytelenek voltak belekölteni s ebből származott a vállalat legnagyobb baja. Midőn ezek és hasonló gyanúok, sőt egy helyütt még határozottan a család gyanuja is van kifejezve, a képviselőház bizottságai által, azt hiszem, hogy a képviselőház nem veheti ezt egyszerűen tudomásul, és nem teheti egyszerűen ad acta, hanem határozottan intézkednie kell.

Ez a vélemény ki volt adva a kormánynak, a kormány megkérdézvén a királyi főügyészt, ennek véleménye alapján úgy találta, hogy sikerre kilitással e tekintetben semmi intézkedést sem tehet. Én megkülönböztetem itt a különvéleménnyel szemben a teendőket. Én azt hiszem, hogy a különvélemény talán igen túl ment a kellő határon, a midőn tisztán és kizárólag a bünydvi eljárásra utalta a kormányt, sőt némileg bírói teendőket is vindikált magának akkor, midőn kijelentette, hogy kiket kell perbe fogni, én azt gondolom, hogy

e tekintetben más körülmények is merülhetnek fel. Egy felől itt van a politikai felelősség, másfelől a disciplinaris vagyis a kormány many közegeinek állítólagos mulasztása, mely nemcsak a „Bordereau regulateur“-nél fordul elő, hanem például előfordult épen azon követelések némelyikére vonatkozólag, a melyeket az igazgató tanács az állammal szemben formált s a melynek részben való méltányosságát a kormány is elismeri.

Illusztrációul csak egyetlen tételt említek föl. Ki van mutatva az igazgatótanács memorandumában egy részletes tabellában, hogy a különböző vonalrészek tervei mennyi idő alatt vizsgáltattak felül. Így van olyan vonalrész, melynek terve 12, van olyan mely 14, sőt olyan, mely 16 hó alatt intéztetett el, s e késedelem következtében az igazgatótanács követelést formál az állammal szemben és pedig tisztán ezért 3.211,000 frt intercaralis kamatvesztéseséért. Az állami közegek maguk megvizsgálván ezen követelést, úgy találják, hogy ebből 485,000 frt csakugyan megítélhető, tehát az államközegek maguk beismerték, hogy az ő mulasztásuk következtében terheltek az állam, ha t. i. elfogadtatnék a követelés. Több részletet e tekintetben nem szükséges fölhozni. A királyi főügyész több helyütt határozottan visszaélést, mulasztást, szabályellenességet constátál.

(Vége következik.)

Az erdélyi részek mezőgazdaszáta érdekében.

(Az erdélyi részi megyékben életbeléptetendő mezőgazdasági szabályrendelet tervezete gr.

Sch. Gy.-tól.)

A valóban középkori állapot, melyben mezőgazdaságunk jelenleg van, sokkal ismeretesebb, semhogy érdemes lenne arra a fáradságra, hogy behatóban vizsgáljuk.

Azok a viszonyok, melyek más országokban már mintegy hatvanégy év óta rendezve vannak, minálunk a mai napig változatlan maradtak.

Majdnem az egész országban az u. n. három fordulás rendszerű folytatják ugar-kényszerrel; sőt Csikban és a Mezőségben még oktalannabb két fordulás rendszert is találunk.

Az osztrák kormány, — mely 1849-ben az országot átvette, — nem tudta fölismerni gazdasági jelentőségét: Erdélyből gyarmati tartományt lón, kizárva az európai vasuti hálózatból. A krimiai háboru után aztán elvesztette keleti piacát, ipara pedig lehanyatlott. Midőn végre vasutat kapott: az idegen, külföldi verseny robanta meg, melylyel töke hiányában nem tudott s ma sem tud sikerrel küzdeni.

A földnek a hűbériség korából átöröklött urbéri viszonyok békától való megszabadítása, s mi a jelzálogi hitel emelte, a belterjes gazdálkodást és az erdők meggaltalmazását lehetővé tette volna, jámbor óhaj maradt. Épen így történt a tagosítással is.

Meghozott ugyan egy, fájdalom! nagyon is hiányos törvény; de a végrehajtása ennek is, kellő intézkedések nélkül a bíróságokra bízottak, melyek ugyis tul voltak halmozva más ügyekkel.

Egyébiránt a tagosítás másutt sincs teljesen keresztülvé, sem Oseh, — sem Morva, — sem Németországban. S mégis ezekben az országokban rend van a mezőn s a magántulajdon felett nem uralkodik mezőgazdasági vagyon közönség, melynek nincs párja Európa művelt országaiban.

De a föld használati jogának szabadsága az osztrák-magyar monarchia többi országaiban sincs veszélyeztetve.

Nem kell továbbá felednünk, hogy még az esetben is, ha ma alkalmas tagosítási törvényünk volna, technikai okokból még vagy 15-20 év eltelnék, míg mindenütt végro lehetne hajtani.

Ugyde, a föld használati jogának szabadságát azonnal biztosítani s vasáhrá véget kell vetni annak az állapotnak, mely az előre törekvő egyest egyenesen kényszeríti, hogy kereskedelmébe a tudatlan és közönyös többség elavult nézeteinek, oly többségének, mely bűnnek bélyegzi a hagyományos gazdasági rendszer megváltoztatását, s amely többség oly rendszernek hódol, mely az egyest megengedi, miszerint a helyett, hogy dolgoznék, marháját a határon pásztornélkül szabadon s kényekedve szerint barangolni hagyja, a takarmányról való gondoskodást pedig az ur istenre bízassa.

A jelenleg élő nemzedéket hát végre is magasb művelési rendszerre kell oktatni: az iskolai kertek nagy értékkel bírnak unokáinkra nézve; de a ma gazdálkodó családapákról a jelenben kell gondoskodnunk.

Azt sem szabad elfelednünk, hogy ez ország viszonyai teljes átalakuláson fognak átmenni, mihelyt a vasut a Feketengert az Éjzáró- és Keletitengert összekötve lesz: akkor aztán vagy még jobban elkoldusodunk, vagy jobb jövő virrad ráunk.

A föltétlen forgalmi szabadság nagy és szépeszmény, melyre azonban épen úgy, mint a jog korlátlan uralmára a népet lassan-lassan kellett volna előkészíteni s művelni, mert a valóságban az eseményt csak fokozatosan közelíthetjük meg. Oly népek, melyek erkölcsök és szokások dolgában magasb fokon állanak, a forgalomban nagyobb szabadságot kívánnak s nincs is szükségük a kormányhatalom közremunkálására. Hanem ez nálunk másképp van: mi csaknem műveltség nélkül állunk a szabad versenyvel szemben. Ha tehát magas műveltségű országokban egy bölcs kormány lemond is minden befolyásról az egyesek mezőgazdasági tevékenysége tekintetében, mivelhogy rendszerint maga az önérdék rávezeti a mezeigazdát gazdasága javítására és tökéletesítésére: nem teheti ezt nálunk a kormány, mert itt minden másként van.

A hol ugyanis a mezőgazdaságban még annyi előítélet uralkodik; a hol az istállóztatást még jóformán nem is ismerik; ahol a mesterséges takarmány-termelés lehetetlen, mert ugar-kényszer van; a hol a honi marha-, juh- és ló-tenyésztés nemesítésének támogatására van szüksége: ott, ott kellőessége a kormánynak, ha nem is épen pénzzel, hát legalább jó törvényekkel és befolyásával támogatólag segélyre sietni a mezőgazdaságnak.

Ha kezünket az önkünkben össze-esszük és semmit sem csinálunk, csak folytonosan panaszkodunk és szidjuk egymást meg a kormányt: ez bizony soha egy cseppet sem segít előbbre!

A gondolkodó mezei gazdának még terhes idők viharai közepett is gazdasági viszonyai megszilárdításán kell munkálnia annyival is inkább, mivelhogy ő töle követeli az állam és fogja követelni mindenha a legnagyobb áldozatokat; s ő érte semmit sem tenni: semmiféle kormányra sem lehet előnyös, minékutána általános adózási tehetetlenség lenne a következménye olyan pénzügyi politika folytatásának, mely egyebet sem tud, mint új terheket kitalálni, de a leggyeszerűbb polgári kereseti viszonyokkal sem törődik.

A politika mellett elfeledtük a nemzetgazdaságot; pedig a történelem bizonyítja, hogy minden népnél, melynek jóléte biztosítottnak látszik, a mezőgazdaság virágzása képezi alapját a jólétnek. A mezőgazdaság után aztán az ipar érdemli meg az első helyet, mert ezáltal nemcsak a nyers termények értéke emelkedik, hanem oly termékek is hoztának létre, melyeknek forgalma a mezőgazdasági termelés jövedelmességét is biztosítja, sőt fokozza s a kereskedelem üzletkörét megalapítja és szélesíti.

De ha egyfelől a kormány, fájdalom nem fordított kellő figyelmet gazdasági viszonyainkra; másfelől azonban az is tény, hogy összes politikai pártjaink évtizedek óta mindig csak a magas politikával bajlódtak, míg ellenben a gazdasági érdekek emelésével és ápolásával annál kevesebbet törődtek. És így tett mindenki, elkezdve az országgyűlési képviselőtől egészen a falusi gazdáig, ki otthou az eke mellett „politizált“.

A földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterium nemigen is talált közzgazdasági politikája tekintetében sem támogatásra, sem ösztönzésre; pressiót sem gyakorolt senki a kormánynak a követendő közzgazdasági politika tekintetében; s bármennyit foglalkoztak is bank- és vámkérdéssel, de emellett elfeledtük belállapotainkat nyugodtan és higgadtan szakszerű vizsgálatnak alávetni.

Helesen jegyzi meg Matlekovits az osztrák-magyar vámpolitikáról írt művében, hogy: „Ha a szerződések által föltételezett viszonyok között a nemzet épen úgy, mint a kormány egész erőlyel hozzáálltunk a közzgazdasági jólét emeléséhez: a vámszöveget nem fog gátolag útjába állani az ilyes törekvéseknek, sőt ez előfeltételek mellett az ország jövője is biztosítva lesz“.

Jellemző azonban állapotainkban az a körülmény, hogy a közzgazdasági bizottságokról szóló törvény épen semmi tekintettel nincs sem kereskedelemre, sem iparra, sem mezőgazdaságra, sem erdőügyre s míg minden érdek feltalálja abban képviseletét: közzgazdaság, tanácsadó-ügy, közmunka, közlekedés és forgalom: addig a közzgazdasági, ipari és kereskedelmi érdekek még figyelemre sem méltattak egy intézmény által; sőt — ami még jellemzőbb és szinte megfoghatatlan — összesállami, közzségi és önkormányzati szervezetünkben egyetlen egy orgánummal sem rendelkeznek az általános közz- és magánjólét e fontos tényezői!

Azonban ne feledjük, hogy birunk önkormányzati joggal s hogy az 1870. XLII. t. cikk 5. 6. 7. §§-ai meghatározzák azokat a föltételeket, melyek alatt a törvényhatóságoknak joguk van szabályrendeleteket alkotni. Ilyes szabályrendeletekkel, istennek hála! némely, annyira reánk súlyosdó bajt elháríthatunk. Pótoljuk hát helyre, a mit eddig elmulasztánk.

Poroszországban, em aránylag szegény ország felvirágzásának alapját a földtulajdonos szabad birtoka és használat valamint a földbirtokokosok személyes viszonyai tárgyában, 1807. okt. 9-én, továbbá a jobbryi tartozások szabályozása tárgyán an 1811. ept. 14-én, végre a mezőgazdaság emelése ágyában ugyanezen évben kibocsátott kormányrendeletek vetették meg.

Milyen nehéz helyzetben volt akkor az az állam! S mégis, a vihas idők közepett is, legnagyobb gondot foitott az állam a közzgazdasági viszonyokra; s talán épen azért volt képes legyőzni a hábu szűlle szomorú viszonyokból származott válgokat.

(Folyt. köv.)

Bukuresti semle.

A romániai országgyűsben nagy szótöbbséggel fogadtatott el a költatási miniszter beterjesztett új közokt. tőényjavaslata, melyet egy közelebbi számléban elég részletesen ismerttettem. A törvényjavaslat általános és részletes tárgyalása alatt került fel néhány olyan mozzanat, mely eapok olvasóinak általában a magyarhoni törvényhozás ügyelmét is méltán megérdemli. Az általános tárgyalás alatt a fejeérek azon érveit hozták fel a törvényjavaslat ellen, hogy az communisticus czélzatokat árul el, midőn a gazdagabb községeket rászorítja, hogy a szegényebb községek számára iskolákat építsen. Ezen érveit a minisiterelnök és közokt. miniszter kétféle megerőszolták s főleg az utób kimutatta, hogy 800 községben, melyek k közzgazd is elég van s maig sem állítottak iskolát; Felmerült a fejeérek részéről az a váás, hogy a minisiter a községekben palotát akar építeni a szalmával fedett templomok mellé. Igen szépen megerőszolta azt a vád, a minisiter, a ki a bécsi kiállításon az isko-épületeket tanulmányozta. Nálunk is fel-fel ez a vád a fejét s mi is azt felelehetjük az ilen vádakra, a mit a román minisiter mondott. „Nem ékes palotákról van szó, hanem szűd és az egészség-tan követelményeinek megfelelő épületekről; ha a megék avagy az állam épít, nem építhet s a fészék keket egyr tizedre, hanem állandó és századokra szolgál minden tekintetben czélyszerű épületeket, melyeket nem kell minden évben reparaáltatni. Tekintsek meg a conservatívek Németországn és Svájcban a népiskolákat a legszegényebb községben s aztán beszéljenek.“ Általában örömmel mondhatom, hogy egy minisiter mint az országgyűlés elnöke és többsége en törvényjavaslat vitatása alatt a kor színvonalán állottak.

A részletes vitaközlés alatt egy pár képviselő kirukkolt és kimondta egész őszintén, hogy mi a tulajdonképeni célja ennek a törvényjavaslataknak, t. i. ne román ajkú közzségek románosítása. Halljuk előbb magokat a képviselőket s azt vonjuk le bevéseidkből a tanuságot, me közelebb érdekel az bennünket, mint az exnizterek perbefogatása.

Vizáti képviselő: A törvénynek a levén czélja, hogy a népközött a műveltséget terjesse, az építést a szegényebb községekben kell kezdeni. Ezenlül megjegyzem, hogy vannak községek, melyeknek lakóai idegenek, nem mondom érzeloben, de nyelvben; véleményem szerint ezen községekben kellene az építést kezdeni.

Miclescu: „Nézete szerint azon községekben kellene az építés elkezdni, a hol telepítvényesek — coloniák — laknak, a kik névleg románok, de román nem tudnak. Indítványozza: „Kezdjük az építést a legszegényebb községekben, előnyt van azon coloniáknak, melyek még nem tudnak románul.“ Közokt. minisiter: „Kem Miclescu urat, hogy mielőtt a zidegeket szabályozná, előbb szabályozza a románokat.“

Miclescu: „Nem tek más idegeneket, e-akis azokat, kik századok óta ide vannak telepedve s nem tudnak románul, de ohajtanak tudni.“ Minisiter: „Azok románok.“ Miclescu: „Azon községekről szölok, kik adót fizetnek, katonák adnak, de a seregben szükséges, hgy románul tudjanak. Leccsa: „Nem várta, hogy a román parlamentben türelmetlen indítvány tétessék, hazánk a legelnyomottabb ország volt, de egyuttal a legtürelmesebb. Csak azok számára nyissuk meg iskoláinkat, k azokba bemennek akarnak; midőn mások a türelmetlenségben próbát adnak, mi adjunk a türelmen, szabaddon hagyván a nyelvet és dtust.“

Dimanchia: „A Miclescu indítványának czélja, hogy olyan községekben kezdjék az építést, a melyekben a román nyelv megtanulása a legszükségesebb s a hol en kéri azt.“ Az indítvány elvetetett.

Daczára, hogy ezen indítvány elvetetett, maga az új iskola törvényhatóságra van vetve a fejsze minden felekezeti iskolára Romániában.

A minisiter kimondja hogy a századok óta letelepedett coloniák t. a moldovai magyarok és a szörványosan elepített szerbek:

